„Prosessen mot Hamsun" „Prosessen mot Hamsun" „Proses

Thorkild Hansen: Prosessen mot Hamsun. Oversatt av Jo Orjasæther. Gyldendal

En farlig bok. En bok som vil få samtlige til å gråte. Hvertfall de av oss som har noe hjerte igjen. Et mareritt av en murstein på 800 sider som du kommer til å lese i et drag. Et document humain om en dikter som, medmenneskelig og dokumentært sett, aldri noen annen dikter har fått. Historien om korstoget mot vår mest beundrede. Et tragisk dokument. Komisk. Rystende. Lattervekkende. Krasst. Minnerikt, Aktuelt.

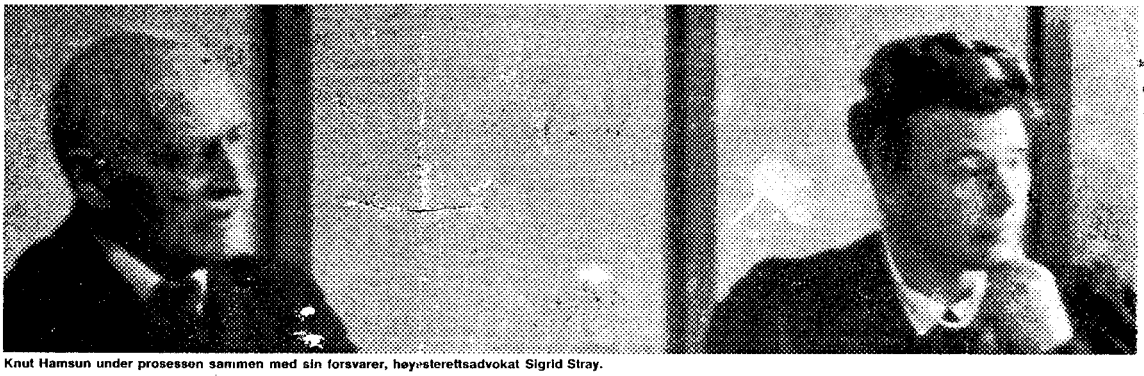

Knut Hamsun under prosessen sammen med sin forsvarer, høyesterettsadvokat Sigrid Stray.

Av Anders Bye

Blomster og blod

Det er bare på pøse på med sterke ord, i tiden framover vil de hagle nedover dansken Thorkild Hansen. Det har han ærlig fortjent, skjønt ikke helt. Han må nok dele en stor del av oppmerksomheten med Hamsun, den er like god som en av hans beste bøker. Ikke så merkelig — for en stor del er den skrevet av ham selv! Hansen deler sikkert æren med Hamsun, all hans medfølelse og innlevelse tyder på det.

Det er ikke lett å vite hvor en skal begynne, stoffet er overveldende fremlagt. Dokumentert og subjektivt, behendig komponert, overbevisende dramatisert. Kanskje vi skal begynne med det værste? Nei, vi venter litt med det, vi suggererer litt først — som både Hamsun og Hansen vet å gjøre på hver sin måte. Vi kjøler oss ned, sier noen velvalgte og saklige ord om prosessen, det er så lett å bli oppskrudd og inspirert i selskap med han som periodevis har opptatt ca 90 prosent av vårt åndsliv. Boken brenner i hodet, det er nødvendig med kaldt vann i blodet.

Nei, vi venter ikke, vi sier det med en gang: boken dreier seg om hvordan krig knuser vår evne til å være glad i hverandre. *Den krigen (kjønnskamp) vi ta*[illegible] for oss. De to sammen. Om hvordan De Andre, eller Det Store Vi, blir kikkere og gramsere inn i vårt uskyldigste og hemmeligste — om hvordan også den autoriserte fagpsykologi kan bli kikkere. Uten å finne ut noe som helst, bare kikke.

Tidligere har professor Langfeldt vært utpekt som den store skurken i dette drama, i dag er jeg ikke så sikker på om han er den største likevel. Det finnes hvertfall andre som er like store eller små. Herregud så liten Hamsun kunne være i sin hjerteløshet overfor de som sto ham nær, så liten når det for enhver pris gjaldt å bevise sin storhet. I dag, etter at boken er lest, har jeg mest lyst til å sende blomster til Marie Hamsuns ensomme grav.

Dramaet dreier [illegible] altså om noe så vesent[illegible] pleier å kalle [illegible]ven og Politikk, forbindelsen [illegible]om imellom — noe som noer [illegible] frekke og redde å på[illegible] [illegible] bokens sterke engasjement skifter antipatier og sympatier underveis, skifter foruroligende fort — hva kunne han ikke finne på! Sendte Nobelprisens medalje til Goebbels! Hyllet Hitler på selve nederlagets dag, «en masochist i verdensformat, en uovertrffen iscenesetter av sammenbrudd.» (T.H. om Hitler)

Fotografier viser hvordan Hamsun kunne stå med bøyd hode i møte med Terboven. Hvordan kunne folk vite at han nettopp hadde vært hos Hitler for å få Terboven avsatt? Det bøyde hode var ikke ærbødighet, men drømmerens nederlag i møte med toppen av organisert «borgerramp.» (Edvard Munch.) «Den eneste utlending som talte Hitler midt imot» kom ingen vei, Hitler ble rasende, Terboven tok [illegible] sin bøddelpost. Ikke merkelig Hamsun bøyde hode.

«Paa Gjengrodde Stier» fortalte en gang så lite, igjen på grunn av Hamsuns uutryddelige kokketeori — å lære [illegible] for å gjøre seg stor. [illegible]

Hamsun i hagen på Nørholm sammen med dattersønnen Espen som var det naturlige bindeledd da Hamsun skrev brev. Alt gikk gjennom denne gutten fra han var to år, Hamsun var for stolt til å skrive til Marie.

seg selv, gjøre seg verre, jåle seg bedre. Men ikke unnskylde, for all del ikke det, ikke noe jevnt opportunistisk skryt. Og for all del ikke noe snakk om all generøsitet overfor kolleger og andre fattige — alltid anonyme pengegaver. Mye. Alle forbønnene for de på Grini — med, etter forholdene, forbausende resultater — inntil Terboven slengte døra igjen. Hamsuns første store nederlag under krigen. På Nørholmen var det bare lov å skyte rotter.

Så mange gamle opplysninger. Og noen nye. Men gjør de noe fra eller til? Vi lærer jo aldri av andres erfaringer likevel, bare våre egne. Gang på gang skal vi gjennom det, hver dag med nytt blankt ark — blir vår fremtid noe bedre av at det nå dokumenteres at bak Nørholmfasadens idyll hersket et, til tider, grusomt liv, uhyrlig, nedverdigende, det vanlige ekteskapshelvete, undergang, fattigdom, alderdommens ydmygelse, kulde og hjerteløse ofre på kunstens alter.

Nei, vi blir nok ikke klokere av det, men vi får en påminnelse som river og sliter. Kanskje burde Thorkild Hansen strøket en del i sin dokumentarisme, hans hederlige undersøkelse — en prestasjon i seg selv — er ikke tjent med å minne om den gramsing han selv angriper. Etter min mening kunne detaljer vært strøket, de gjør så lite fra eller til i vår omgang med våre farligste problemer. Hva er fascisme? Hvem av oss er det? Når er vi det? Hvem har rett til å dømme?

Hvertfall ikke de som i grunnen var litt betatt av Hitler før krigen, som holdt med den som vant under krigen og som hadde vunnet hele krigen etter krigen. Ikke merkelig de kom til å hate Hamsun. Hvor mange er/var det av dem?

Alle de som tjente penger på tyskerne, hadde de rett til å dømme? Hvor mange var det av dem? Les Helge Krogs «6. kolonne», utgitt på eget forlag, forhatt den dag i dag. Hva slags hat lå det i all denne hevn etter krigen?

Hatet til de ærlige og ekte sosialister som klart sa fra kan jeg forstå, de eneste i tilfelle som har rett til å dømme. Hvor mange var det av dem, hvor mange hørte på dem? Dessverre, det kan se ut som om det var de uvitende, lunkne og opportunistiske som dømte hardest.

Så er det altså heller ikke riktig å dømme selve fascismen i helfigur? Igjen trenger vi en definisjon av fascisme. Musikalsk sett vil jeg si at alle som elsker Wagner er fascister. «Opiumsonanist», kalte Bjørnsom ham. (Ja, Bjørnson!) Men herregud, det går jo ikke — tenk på alle prektige damer og herrer i parkett fra Los Angeles til Oslo — de kan vi da ikke dømme, det passer seg ikke. Misforstått angsthat = fascisme? Tja, kanksje noe i den retning, men for kort og utelatende — men skal det være langt blir det upresist. Hvertfall stemmer det ikke på Hamsun — forstått og elsket av mange.

Han hadde et vanskelig forhold til seg selv, både som Sosialist og Individualist, generøs som få, syk hvis han ikke sto alene, antitaktisk, selvdestruktiv og gudeglad — det manglet ikke motsetninger — «en av de hjemløse Sjæle. Radikalerne som hverken høire eller venstre kan få —»? Ja, ja, da må man nok regne med å bli dømt av både den ene og den andre, ihvertfall må man regne med å bli en landsviker hver gang det har vært krig. For å gjøre det ytterligere absurd kan vi sitere Bjørneboe også: «Ikke under Quisling, men etter krigen kom den fascistiske periode i norsk historie.» Er det noe rart at en får lyst til å vandre og spille med sordin?

Så deilig det skulle vært, stenne tryllefløyten vandre inn i skogene og treffe Isak Sa[illegible]lanraa. Men det går jo ikk[illegible] verden er blit for liten, vi [illegible] samarbeide og Isak sitter sn[illegible] på utstilling i en av våre nas[illegible]nalparker. I dag må vi være r[illegible]lister ellers går vi visst til gr[illegible]ne, vi kan ikke nøye oss med kjærligheten er «Blod og Blo[illegible]ster», vi må visst lære å l[illegible] sammen — befolkningsekspl[illegible]sjonen tatt i betraktning.

Det er bekjennelsestider [illegible] tiden — mange unnskyldning[illegible] skal komme for dagen — [illegible] Hamsun hatet. Alt na skriv[illegible] Dagbladet om denne boken s[illegible] «ingen nordmann kunne el[illegible]turde begå». Kanskje det ik[illegible] har manglet mot, men spalt[illegible] plass? Selvfølgelig måtte en [illegible]lending redde oss nok engan[illegible] skrevet av en nordmann had[illegible] boken kanskje hatt en sjanse [illegible] et lite forlag i Sveits. Les avsn[illegible]tet om «Paa Gjengrodde Sti[illegible] om igjen, det om Dagbladet o[illegible] så, kjære Dagbladet.

[illegible] meninger har noen bedre sja[illegible] i dag? Åndslivets opportunist[illegible] er ikke døde, det vet vi jo. T[illegible] ironiserer litt over alle mulig[illegible] trang til å bekjenne om sitt f[illegible] hold til Knut Hamsun — [illegible] avstår denne gang, det er ik[illegible] plass — selv bruker han 800 [illegible]der! Mye nytt, intenst skrev[illegible] men hvordan vi skal kl[illegible] kampen mellom Individual[illegible]ten og Sosialisten, estetikken [illegible] politikken inne i oss — fo[illegible] unngå lignende tragedier [illegible] fremtiden — sier han ikke st[illegible] om. Det kan ikke bebreides, [illegible] ville han jo trenge minst nye [illegible] sider til.

Nytteløst å peke ut skurk[illegible] fra dengang — selv om Lan[illegible]feldts opptreden er til å gr[illegible] over nok engang. La oss b[illegible] håpe at dagens dumhet i h[illegible] kittel kan lære litt av den.

Harald Grieg? Det gjør vo[illegible] å lese det — så gode minner s[illegible] jeg har om ham. Håper han i [illegible] katedral har glemt hvordan h[illegible] børset med Hamsun da han [illegible] gynte å dø for alvor.

Undset, Mimi Sverdrup Le[illegible]den, riksadvokaten etc. — ne[illegible] oss hoppe over det. La oss hel[illegible] huske den snille gestapotor[illegible]rerte politimannen som ful[illegible] Hamsun til dårekisten.

Christian Gierloff? T.H.'s [illegible] handling virker litt hjertel[illegible] nesten i slekt med Hamsuns [illegible] husk hva han gjorde.

Men hva med Sigurd Ho[illegible] Her er noe som ikke stemme[illegible] var ikke han en av de hederli[illegible]te beundrere, den første kolle[illegible] som sa klart ifra om at her [illegible] det galt avsted? Og ikke [illegible] prektige danske Sandem[illegible] som T.H. fremhever?

Vi prøver å kjøle oss [illegible] igjen, det har vært gripe[illegible] lesning. Skal vi denne g[illegible] prøve å lære noe av andres er[illegible]ring? Vi er i 1978. Minner det [illegible] 1940? Er tilstandene ikke ka[illegible]ske, forvirrete og farlige s[illegible] dengang?

I Klassekampen leser vi [illegible] «fascistene i Kreml», selv ha[illegible] skrevet om «fascistene i W[illegible]shington», snart skal vi lese [illegible] «fascistene i Peking». Jeg [illegible] klager, du anklager, vi ank[illegible]ger. De andre. Alltid De And[illegible] Skal vi ikke nå for alvor ta sj[illegible]sen på et hederlig frontalang[illegible] på oss selv?

Hvis jeg var dommer, noe[illegible] forhåpentligvis aldri blir, kv[illegible]ne jeg i dag tenke meg en de[illegible] alle de som leser denne bok[illegible] som så uhyggelig minner oss [illegible] hvordan mennesker i krig o[illegible] ødelegges innvendig, alle [illegible] som leser den og ikke vil sli[illegible] våre militærnektere fri, s[illegible] dømmes. Til hva? Til aldr[illegible] dømmer Lund mennesk[illegible]

"A powerful book" —
Alex Haley, forfatter av *Røtter*.

AMERIKANSKE BILDER
JACOB HOLDT

En personlig reise gjennom det svarte Amerika

En enestående beretning i tekst og bilder fra 5 års reise gjennom 48 stater i 70-åras USA. En sjokkerende, menneskelig innlevelse i de svarte, fattige og undertryktes livssituasjon i verdens rikeste land.

JACOB HOLDT PÅ NORGES-TURNÉ

25.—30. september vil forfatteren Jacob Holdt reise rundt i Norge og vise sitt berømte multimediashow i tekst, musikk og bilder. Det blir arrangert framvisninger følgende steder:

Oslo mandag 25.9 på Club 7 kl. 19.00, Bø i Telemark tirsdag 26.9, Lillehammer torsdag 28.9, Trondheim filmklubb om formiddagen lørdag 30.9.

Den norske utgaven av boka får du i bokhandelen. Oversatt av Tor Andreas Gitlesen.

272 s.
700 ill.
Kr. 109,—

PAX

„Prosessen mot Hamsun" „Prosessen mot Hamsun" „Proses

Den store prosedyren

Utvilsomt vil dette bli årets bok i Norge, i Norden, senere i flere land — dramatiske akter utlevert med en skrivekunst det ofter Hamsun av; sensasjonelle, svimlende avsløringer som etter seg inn i sinnet, jeg vil tro ansett politisk oppfatning. Og ikke bare skyldes det prosessen mot Knut Hamsun og den tragedie som ligger begravet der og om Thorkild Hansen har gravet opp 30 år senere. Hele dette verket på nær 900 sider er så pekket av begivenheter og beskrivelser og overraskende innfallsvinkler at det hviler ungt på leseren, tungt i enhver forstand — man blir sliten av å sitte med det i fanget: utmattet av alle inntrykkene.

Kjell Chr. Johanssen

Men først og fremst gledelig overrasket over at det nytter å samle så mange akter fra et pålitelig kildemateriale og la det grenså som en roman der setting sprutter fram som fra en trekjegen, fyrt opp av mestedav; bærer med seg hans roni og overlegne skrivekunst som blir minner om uforglemmelige tider — på godt og vondt. Lesningen blir en besettelse, man sitter som i undring og ser verden gjennom nye briller og kjenner hamsunske drag i tanken som ikke vil slippe dette gripende drama.

drama er det, fra den Hamsun gikk omkring i Kristiania og sultet og ble merket av byen, til han som gammel mann sitter hos Hitler og ber ham la det norske folk være i fred for tyrannen Terboven. Dette er det få som vet, før nå. Hamsun var for stolt til å nevne det, selv om det ville redde ham i manges øyne. Reisen til Hitler var et alvorlig klagepunkt, det var flere av dem; rettet mot den døve, gamle mannen som i så mange år hadde levet isolert, hatet av store deler av folket — og av sin egen kone; i et ekteskap folk trodde var selve lykken, men i virkeligheten var som et Strindbergs drama.

■ Hamsuns egen tragedie var stoltheten. Det stolte, trassige og egenrådige som førte ham til ensomme stier, vekk fra alle andre, også familien. Stoltheten forbød ham å endre standpunkter, fortelle sannheten og — om Hitler, om ydmykelsene ved å tigge Terboven om norske liv. Alle formildende omstendigheter skjøv han fra seg med forakt. Han var den ene mot de mange, en opprører; han ville ha det sånn — som da han i Sult takket nei til et godt måltid mat selv om tarmene skrek i protest.

Forsvarer ville han ikke ha, selv da det nøynet på — fikk det heller ikke i særlig høy grad før 26 år etter sin død da Thorkild Hansen nå trer fram på arenaen med forsvarsskrift som nepp... var parallell — flere år har det tatt å utforme prosedyren. Så er den også blitt en av de mest blendende som har vært holdt. Selv en togreise fra 1946 er sjekket i detalj, fordi Hamsun en gang ganske ulogisk uttalte at den tok 12 timer. Slik er det med alle detaljer, store og små. Alt virker usedvanlig godt underbygget; man skal ikke arresteres på pirk, heller ikke på å underslå ubehageligheter.

■ Thorkild Hansen begynner med dem, dynger dem på hverandre. Alt hva Hamsun har gjort før, under og etter krigen, alle misgjerninger, hatet som ulmet i folket og fikk dem til å avertere hans samlede verker i bytte for et par brukte sko. Snedig lister han tvilen inn hos leseren, til dem som ennå vil dømme, som gjorde det: Hva ligger i verkene hans, hva gjorde ham til fange, en fange som gjennomrisles av glede i sitt isolat bare ved tanken på å kunne forme. «Men blide Stunder det har alle. En Fange sitter på sin kjærre og kjører til Skafottet, en Spiker gnager ham i Sætet, han flytter sig og føler det mer behagelig.»

Uhyre varsomt løfter Thorkild Hansen gudebildet ned, eller er det opp han henger det? Jo, Hamsun skrev noen opprop i Aftenposten. Men er det ikke mer han hadde skrevet? Var ikke hans bøker utgitt på 32 språk, hadde ikke forfatteren vært besunget, bejublet — var han ikke en sjelens trøster og hjelper, et forbilde? Var det ikke Nordahl Grieg som sa at «vi skriver bedre etter Hamsun».

Taktiker er Thorkild Hansen i sin prosedyre, han vet at ennå sitter tvilen i det norske folk, han må ikke fyre av kanonene, den tid kommer. Først skal leseren trollbindes, kjenne varme i sitt indre — hvem er da bedre egnet enn Hamsun selv, skredderdsønnen fra de enkle kår der nord som fikk Nobelprisen i litteratur, men ikke ville være æresdoktor verken her eller der fordi han ikke engang hadde middelskoleeksamen, men var selvlært. Men han hadde reist jorden rundt, travet i eget land, og kunne skrive vandrebøker som «Under Høststjernen», «En vandrer spiller med Sordin», «Den sidste Glæde», håndbøker i flukt, i ensomhet, i utmeldt å stå utenfor, være avsides fra alt.

■ Behendig hopper Thorkild Hansen fra emne til emne, fra sak til sak. Som flagrende gledet lar han setningen drysse ned over sidene; beruset er han i sin begeistring når ordene blir hymner over en dikter hvis make verden ikke har opplevet siden Homer! (Sa jøden Egon Friedell før han drepte seg da tyskerne rykket inn).

Plutselig er han den kjølige analytiker som minutiøst forteller om tyskernes erobring av Norge og sjokket som nådde København da meldingen kom om at Knut Hamsun var på den gale siden. Tom Kristensen som før hadde sagt at «vi smiler forelesket bare vi hører hans navn» skriver nå at han brast i gråt da han leste Hamsuns opprop i avisene: «Kast børsa og gå hjem» — ord som aldri vil forsvinne. Men Tom Kristensen var den første som forsto at Hamsuns drama også var en konflikt i oss selv. Tiden var ikke inne til å skjønne dette i Norge der Thomas Bonnevie skrev til Hamsun: «De burde skamme Dem som en hund!»

■ Alle visste de at han hadde tilintetgjort den moderne amerikanske kultur, at han reiste Norge rundt og avskaffet Ibsen og Bjørnson; foran Ibsens øyne gikk han opp på talerstolen og utbrøt foraktelig: Dramatisert tremasse. Hans hat til England var velkjent, og når landet blir hærtatt er han raskt ute med hyldest til føreren og det storteske rike og oppfordrer norsk ungdom til å legge ned våpnene. Kunne han egentlig gjøre mer for å synke i aktelse?

Neppe, mener Thorkild Hansen. Han fører linjen bakover og påviser at hele livet har Hamsun stått på den andre siden, en slags trass i ham som sammen med stoltheten gjorde at han ikke bare tok upopulære standpunkter, men også tviholdt på dem. Opportunist ble han aldri.

Nå er han ribbet for alt, foraktet av folket, fratatt sine eiendeler, satt utenfor sin egen familie, eldgammel og døv, sviktet av sin kone, plassert på celle under de mest nedverdigende forhold på Psykiatrisk Klinikk. Hadde det ennå vært med dens nåværende sjef, overlege Leo Eitinger. Han har fortalt til Thorkild Hansen at han valgte Norge som fedreland på grunn av Hamsuns skildringer. Og Eitinger er jøde.

Etter krigen var det professor Gabriel Langfeldt som regjerte der. Thorkild Hansen sier rett ut at enten har Langfeldt ikke lest en bok av Hamsun, eller har han ikke forstått noe — han kunne ellers ikke stille Hamsun slike spørsmål om sinnet og de psykologiske mekanismer. Men takket være konklusjonen oppnådde Langfeldt verdensberømmelse. Ikke sinnssyk, men en person med varig svekkede sjelsevner, hevdet han.

Thorkild Hansen bevder at det var oppholdet på det Hamsun kaller galehuset som knekket kjempen, slik han selv skriver om det i «Paa gjengrodde Stier». Men Thorkild Hansen har hatt større kildemateriale, og sier bestemt at hele den psykiatriske rapport vrimler av feil. Alvorligere er de ikke så helt få stedene hvor Hamsuns egne uttalelser blir forvrengt, som han erklærer at han i sin begeistring når ordene blir hymner over en dikter hvis make verden ikke har opplevet siden Homer! (Sa jøden Egon Friedell før han drepte seg da tyskerne rykket inn).

Det er det som nå vil skje, skriver Thorkild Hansen og sparer ikke på kruttet når det gjelder den psykiatriske undersøkelse. Anvendt på en mann med en innsikt i menneskesinnets avskygninger som Hamsun, klinger dette som en Stradivarius i hendene på en ape... kretsingen omkring mindreverdighetskomplekset; følelsen av underlegenhet overfor det fremragende. Og hvilke spørsmål han stiller Hamsun — en rad tåpeligheter som får svar som fortjent uten at professoren aner snerten. På rene alminneligheter som 7x6 og liknende, synes professoren at Hamsun svarer bra. Så kommer det plutselig: Hva er forskjellen mellom en dverg og et barn?

— Alderen, svarer Hamsun, og det mener professoren er et dårlig svar. Selv sa Hamsun om Langfeldt at han var en mann for hvem «Tiden var paa 60 Minutter i Timen fordi det ikke var mulig at komme det nærmere...» neppe beslektede sjeler. Thorkild Hansen tar hyppige sprang innom Psykiatriske og henter eksempler, fra en rekke sider belyser han at Hamsun ikke kunne lide av avskåthet de sjelsvener da han kom til klinikken, men hadde det da han reiste 4 måneder senere — som en oppvridd vaskefille. (Hansen har et kapittel på beskrivelsen).

■ Som den glimrende skrankeadvokat han er, lar Thorkild Hansen leseren få korte hvilepauser når påkjenningne blir som sterkest; bruker dem med omhu til fine karakteristikker og beskrivelser av mennesker i periferien eller i familien, det daglige liv på gamlehjemmet der Hamsun sitter mens veggdyrene kryper. Det gjør ikke den gamle noe; han er fornøyd med å sitte alene, er vant til det gjennom år — gleden er stor nok hvis en setning former seg i hans hode. Og Hansen kan ikke unnlate seg å si at undersøkelsen på Psykiatrisk skjedde ikke med vond vilje, som så mangen ulykke skjedde det i beste mening. Langfeldt ville ikke ha Quisling drept, han ville erklære ham sinnssyk. Også med Hamsun opererte han med fasit i lommen, han skjønte ikke at den nåværende Hamsun ville ikke bli frikjent, men det ville den forhenværende og alle hans beundrere. I stedet for rettssak og dom med verdenspressen på tilhørerbenken ville alt sammen ende med et skuldertrekk: mannen var idiot. Professor Langfeldt var veldig forbauset over at Hamsun heller ville hatt straffesak. «Jeg trodde han ville bli glad over å slippe straffeforfølgelse. Nå forstår jeg det, slik hans personlighet var. Dengang tenkte jeg ikke på det.»

■ Marie, hadde hun tenkt på det? Han har ikke vært nådig mot henne, Thorkild Hansen. Nå setter han inn dødsstøtet, som hun gjorde det mot den gamle mannen på Psykiatrisk, da også han dømte henne: — Ja-ja, så sier jeg dig farvel, Marie, vi sees ikke mer... Hadde det ikke vært hun som alltid hadde ofret seg? Nå hadde hun ikke mer å tape. Nå var det blitt hennes tur! Hadde hun ikke også lært at offerets pris er hat, og at hatets lønn var hevn? Men behøvde hun å utlevere så mye og så grundig som hun gjorde, undrer Thorkild Hansen. Når hun sier at dette var «fremfor alt for å redde Knut», er dette for en gangs skyld ikke en halv sannhet, men en hel løgn. Mer enn noen annen gang måtte hun forstå at Knut slett ikke ville bli «reddet». Det skulle ikke lykkes å avskaffe Knut Hamsun, sier Hansen og setter kronen på verket med rettssaken mot Marie der hun avsløres og får 3 års straffearbeid.

Men prosedyren ville ikke bli fullkommen uten en hel liten bok om Marie, hun som visste at både sorgens og gledens kilder er i ens indre, som Knut så ofte hadde sagt. Thorkild Hansen viser oss hennes indre, i nydelige bilder fra barndommen, frem til da hun som skuespillerinne møtte Knut: hans gemytt, hennes bønner og håp som snart skulle bli til lidelse fordi han bare ville reise — og være alene med sine skriverier og sitt.

■ I omtalen av et slikt verk må man si som med kriminalromanen at ikke alt kan ropes, og her er i sannhet spenning som ikke må bli gjenstand for [illegible] ikke mer enn at hans dramatiske besøk hos Hitler kommer i flere varianter og at hans kamp mot vennen Harald Grieg er av de få han vinner, trass i Skavlans bråhåndsangrep og de underlige omtaler av hans siste bok, ute og hjemme.

Prosedyren begynner å nærme seg slutten; Thorkild Hansen føler at nå tør ingen dømme, ikke enstemmig, han har dem i sin hule hånd, lagretten, leserne; men for å være sikker tar han et streiftog blant de helt store, fletter dem inn i litteraturhistorisk sammenheng, og lar dem hylde den største. Det kommer fra jøden Jacob Wassermann, H. G. Wells, Stefan Zweig, Francis Bull, Thomas Mann, Ronald Fangen, Maxim Gorkij, André Gide, Nordahl Grieg, Einstein, Miller, Selma Lagerløf, Sigurd Hoel, Ernest Hemingway som fortalte at Hamsun hadde lært dem å skrive. Thorkild Hansen ramser ikke opp, han legger frem funklende litterære perler fra dem alle, knapt, sikkert og sjarmerende fortalt av en forfatter som kjenner sitt stoff og har sin stil — her hjemme uklanderlig oversatt av Jo Ørjaseter, et imponerende arbeid det vil stå respekt av.

■ Neste skritt er Hamsun, hans dikting; selve mannen. Thorkild Hansen foretar en idyllisk vandring i hans litterære produksjon, lett på foten, ingen innføring, ingen trettende analyser, men uhyre kjappe og originale betraktninger korte som et pust, riktignok et beåndet et. Og raskt er man over i neste bok hvor tid, sted og mening kommer som et nytt åndedrett. Leseren blir stakkåndet, puster lett og tungt etter bokens rytme, med sinte snøft, når denne dansken så snedig gjør narr av oss, ofte ikledd Hamsuns egen språkdrakt.

Nei, kom til Norge min far, så skal du få se det største av alt, det lengste, det smaleste, det flittigste, det reneste, det mest moralske. Ingen steder er genittetheten større. Det er den kompakte minoritet. Presset her er så stort at den enkelte liksom tvinges ut over seg selv og blir type, genre symbol... Nei kom til Norge og se verdens største Grimstad med verdens største Storgate. Her er også et rettslokale, stort nok til at den store Henrik Ibsen kunne få et lite «uekte» barn her en gang, stort nok til å avsi dommen over Knut og Marie.

Jeg forestiller meg Thorkild Hansen trekker pusten nå, gjør en pause i den store prosedyren, tenker raskt om alle brikker er på plass. Knut og Marie er gamle, han ville ikke se henne mer og nå har synet sviktet. Den siste brikken. Han lar telegrafere etter Marie. Kunne en prosedyre få en bedre avslutning? Nå sitter de der på benken under Gullregnen, hånd i hånd, begge forfalt, sammen med Nørholm. Marie kan skrive sin bok, tillate seg de siste løgner. Men for hennes slørete blikk samler alle livets brokete farver seg som en regnbue over et eneste navn — Knut Hamsun.

Thorkild Hansen: «Prosessen mot Hamsun», oversatt av Jo Ørjaseter, 781 sider - 290 kroner, Gyldendal.

Hamsun på Nørholm, på sin daglige spasertur, før han møtte predikanten. «Du bør beskikke ditt hus, sa han. «Ja, ja, han sa ikke mer. Han spedde ikke ut sine ord».

På konsert med Kjell Skyllstad

Debutantene preget uka

I Hvis nivået i norsk musikkliv kan måles ved antall debutkonserter må en si at utviklingen har vært ganske bestående. Men hvis også kvaliteten skulle telle med, da er det mtel annet enn en revolusjon. Det er i alle fall sjekken to debutanter på en uke har gjort seg fortjent til en så uforbeholden rosende omtale.

Siden jeg hørte Ellen Westberg Andersen i Carnegie Hall under Sandefjord Jentekors USA-turné i 1976 har hun utviklet seg videre til å bli ett av våre aller fremste sangtalenter. Hun behersker ikke suverent den tyske romantiske Lied som italiensk og engelsk tidlig barokk og fransk chanson. For en aldeles fullsatt Aula (konserten ble en halv time forsinket på grunn av tilstrømningen) gjennomførte hun sitt allsidige program med aldri svikterende musikalitet, dyp inntrengning i stoffet, uklanderlig deklamasjon og med en skjønn tone som man sjelden hører. Alt ikke gjennomarbeidet til minste detalj. Her ligger det et enormt arbeid bak. Det er slett ikke hverdagskost å få servert en så stråren Caccini med den tidlig barokka forsiringskunst under full kontroll.

Uroppførelsen av Odvar Eiksunds fire sanger til islandske tekstforfattere viste et interessant komposisjonstalent med sans for kantabel sats og klanglig fantasi. Erik Stenstadvold (fløt) og Marit Bockelie (høyte) ga ypperlig instrumentalstøtte. Pianistinnen Lisbeth Moseby akkompagnerte slagferdig og sikkert, men til tider noe bundet.

□ Orgeldebutanten Ivar Kleive er en fremadstormende ung kunstner med dristighet og kraft. Det er ungdommelighet [illegible] som kaller Interno [illegible] som har tydeligvis satt seg store mål. Innledningsvis kastet han seg ut i en forrykende Bach (Preludium og Fuge i e-moll), uhyre dynamisk og nesten gjennomført. Messiaens fire symfoniske meditasjoner Kristi Himmelfart setter store krav til forming. Her gjekler det å finne det indre åndedrett, det frie rom. Det gjelder altså å treffe en helt spesiell puls som ikke akkurat en opphetet debutatmostære hjelper til å finne. Men du verden så mange klanglige detaljer man kunne glede seg over. Om man ikke hadde visst det før så forstod man i alle fall til slutt hvor organisten føler seg helt på hjemmebane: Det er Reger og ingen annen. Den voldsomme symfoniske fantasi og fuge som han kaller Interno [illegible] ponisten vel har drømt om. Kleive er et stort orgeltalent og han har bestått ildprøven med glans.

□ Harald Herresthal, vår nye professor i kirkemusikk, ga ved en solokonsert søndag nye prøver på orgletts muligheter. For første gang gjallet det friske spanske trompetverk (Cabanilles Toccata IV) og et vell av gamle franske barokkfarger ble hentet frem (Nivers Suite nr. 2 fra 1708). Herresthal demonstrerte bevisst forming og klare disposisjoner i Bachs store Ess-dur preludium og fuge. Den store dobbeltfugen var virkelig imponerende. Helge Svensruds Orgelsonate til Konserthusets åpning har en fast formet, kanskje litt akademisk førstesats med en friere fabulerende varia sjonssats og en morsom toccatalignende finale. Godt disponert men litt forsiktig spilt av Herresthal. Dette mediterende, kontemplative element i tolkningen ga imidlertid virkelig utelling i Bachs skjønne koralforspill Schmücke dich, o liebe Seele, nydelig formet. En mektig Reger-fantasi (Vår Gud han er så fast en borg) avsluttet konserten. Tidenes orkesterserie lever opp til navnet og forventningene.

□ The Academy of St. Martin-in-the-Fields er berømt ikke minst på grunn av den enestående rekke av innspillinger som har gjort barokkmusikken til allemanns eie. Den berømte innspillingen av Vivaldis Årstidene, kan konkurrere med de største popsuksesser. Det hører med til orkestrenes virkelighet å måtte konkurrere med sine egne innspillinger. For dette enestående engelske orkestret er dette intet problem. Jeg tør påstå at den Vivaldi vi fikk høre i Konserthuset torsdag langt overgår den populære innspilling. Her er nemlig musikken det den alltid må være — spontan kommunikasjon. Derfor en duggfrisk Vivaldi duftende av 17-tallets sjarme og naturfølelse. Dette er topp musikere i ordets fulle betydning med ensemblånd og individuelt artisteri i skjønn forening, ledet av en uforlignelig konsertmester — Iona Brown. Med i bildet denne gang var harmonicavirtuosen Tommy Reilly med Gordon Jacobs dust klingende Five Pieces for Harmonica and Strings og Grovens «Om kvelden» attåt. Enorm begeistring fra et aldeles fullstappet konserthus, som ikke avtok da orkestret gav tilgode førstesatsen fra Griegs Holbergsuite.

TILLITSMANNSKURS

Er dette noe for deg?

Er du interessert i tillitsmannsarbeid? Vil du vite hvordan den organisasjon du er medlem av fungerer? — i så fall kontakt OSLO AOF.

OSLO AOF kan pr. dags dato tilby deltakelse i to forskjellige tillitsmannskurser — Faglig grunnkurs, trinn I og Faglig grunnkurs, trinn II.

Trinn I vil bli avholdt i tiden 13. til 17. november d. å. og Trinn II vil bli avholdt i tiden 27. til 31. november d. å. Begge kursene vil bli avholdt fra kl. 8.30 til kl. 16.00 hver undervisningsdag.

Ingen av disse kursene forplikter til engasjement i forskjellige tillitsverv, men begge kurser vil gi en innføring i hva som skjer innenfor fagbevegelsen.

Dersom du imidlertid har mer interesse for hva som skjer på det nasjonale plan, kan kanskje Faglig/politisk dagskole være interessant, da denne tar opp problemområder og forhold som vil være tidsaktuelle.

Kurset vil bli avholdt i tiden 6. til 10. november d. å., fra kl. 8.30 til kl. 16.00 hver undervisningsdag.

Forelesere vil være statsråder, samt personer som er fremtredende innen arbeiderbevegelsen.

Det vil ikke bli krevd kursavgift til noen av kursene, da disse dekkes av stipendier. Likedan vil eventuelt tapt arbeidsfortjeneste bli dekket etter gjeldende satser.

Dersom du er interessert, kontakt snarest OSLO AOF, Youngstorget 2 B, Oslo 1, tlf.: 33 24 50 eller 33 17 71.

voksenundervisning OSLO AOF

Youngstorget 2B, 10. etg. - Oslo 1 - Tlf. 33 17 71